

УДК 364.444

Бакуменко І. А.,
студентка 5 курсу
спеціальності “Соціальна робота.
Практична психологія”
Інституту соціальної роботи
та управління
Національного педагогічного
університету
імені М. П. Драгоманова

Мельник І. П.,
студентка 5 курсу
спеціальності “Соціальна робота.
Практична психологія”
Інституту соціальної роботи
та управління
Національного педагогічного
університету
імені М. П. Драгоманова

Савельчук І. Б.,
науковий керівник,
к. пед. н., доцент кафедри теорії
та технології соціальної роботи
Інституту соціальної роботи
та управління
Національного педагогічного
університету
імені М. П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ, ЯКИХ ТОРКНУЛАСЯ ПРОБЛЕМА ВІЛ

У статті розкрито зміст психосоціальної роботи з людьми, які живуть із ВІЛ. Висвітлені визначення ВІЛу та СНІДу, методи та напрямки психосоціальної роботи, а також проблеми ВІЛ-інфікованих, наведена статистика людей, які живуть із ВІЛ. Розглянута діяльність Благодійного центру соціальної роботи “Світ без залежності” та її підструктурних установ соціального спрямування.

Ключові слова: ВІЛ, СНІД, психосоціальна робота, БЦ “Світ без залежності”.

В статье раскрыто содержание психосоциальной работы с людьми, которые живут с ВИЧ. Освещены определения ВИЧа и СПИДа, методы и направления психосоциальной работы, а также проблемы ВИЧ-инфицированных, приведена статистика людей, живущих с ВИЧ. Рассмотрена деятельность Благотворительного центра социальной работы “Мир без зависимости” и ее подструктурных учреждений социальной направленности.

Ключевые слова: ВИЧ, СПИД, психосоциальная работа, БЦ “Мир без зависимости”.

In this article, the content of psychosocial work with people living with HIV. Highlights definition of HIV and AIDS, methods and areas of psychosocial and HIV-positive, presents statistics of people living with HIV. Considered the Charitable social work center “World without dependence” and its pidstrukturnyh institutions of social direction.

Key words: HIV, AIDS, psychosocial work, BC “World without dependence”.

З кожним роком кількість ВІЛ-інфікованих і СНІД-хворих в Україні стрімко зростає. Спостерігається тенденція до збільшення випадків інфікування вагітних жінок і потенційних донорів крові. Зростає число дітей, народжених ВІЛ-позитивними матерями. За оцінками експертів, показник поширеності захворюваності на ВІЛ-інфекцію в Україні становить 1,63 % дорослого населення – найвищий рівень поширеності в Європі. Це пов'язано з ризикованою щодо

ВІЛ-інфікування поведінкою молоді, значним розповсюдженням ін'єкційного вживання наркотичних засобів, ризикованих статевих зв'язків. У цей час важко переоцінити значення психосоціальної допомоги людям, які живуть із ВІЛ/СНІДом, оскільки тривалий перебіг захворювання супроводжується кризовими етапами в житті ВІЛ-позитивної людини.

Особлива роль належить соціальним працівникам, які розуміють якісний і кількісний склад їх потенційних клієнтів, їх потреби, а відтак мають змогу управляти процесом надання адекватних послуг.

Проблема профілактики та лікування ВІЛ/СНІДу, подолання негативних наслідків епідемії, скорочення поширення епідемії ВІЛ/СНІДу є досить актуальною для теорії та практики сучасної соціальної роботи. У різних дослідженнях простежуються неоднозначні тенденції у вивченні чинників поширення ВІЛ-інфекції та зосереджено увагу на високій уразливості підлітків і молоді до ВІЛ-інфекції (О. М. Балакірева, М. Ю. Варбан, Б. М. Ворник, Т. В. Говорун, О. А. Голоцван, І. В. Гришаєва, В. П. Коломієць, В. П. Кравець, В. М. Оржеховська, О. П. Пурик, I. D. Fisher та ін.). Більшість фахівців (М. Ю. Варбан, Т. В. Говорун, І. В. Гришаєва, F. V. van der Velde, M. M. Dolicini, J. A. Catania та ін.), які працюють у галузі психологічної науки, акцентують увагу на актуальності пізнання проблеми ставлення індивіда до можливості ураження ВІЛ. У незначній кількості досліджень аналізуються мотиваційні чинники ризику (Г. Крайг, С. Філліпс та ін.), соціально-психологічні умови (М. Ю. Варбан, І. С. Кон, Н. Ю. Максимова й ін.) та особистісні властивості (О. В. Вдовіченко, І. В. Гришаєва та ін.), що мають важливе значення для становлення в особистості, яка розвивається, адекватного ситуації ставлення до небезпеки ураження ВІЛ.

Мета статті: розкрити особливості здійснення психосоціальної допомоги людям, яких торкнулася проблема ВІЛ.

Об'єкт дослідження – процес надання комплексної допомоги людям, які живуть із ВІЛ.

Предмет дослідження – форми та методи психосоціальної допомоги ВІЛ-позитивним людям.

Завдання, які ми поставили перед написанням статті: проаналізувати соціально-психологічні аспекти життя з ВІЛ як чинники становлення психосоціальної роботи з ВІЛ/СНІД-інфікованими; обґрунтувати сутність психосоціальної допомоги людям, які живуть із ВІЛ; розкрити й експериментально перевірити організаційні умови

залучення людей, яких торкнулася проблема ВІЛ до надання психосоціальної допомоги як одного з пріоритетних напрямів соціальної роботи; довести ефективність підготовки до консультативної роботи з ВІЛ-позитивними людьми за методом “рівний-рівному” в умовах Центру реабілітації та ресоціалізації алко-, наркозалежних осіб.

Найявний досвід подолання епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні, як і світовий досвід у цілому, свідчать, що подальше поширення захворювання, викликаного ВІЛ-інфекцією, призводить до зменшення тривалості життя, зростання обсягу медичних послуг, загострення проблем бідності, соціальної нерівності та сирітства, подолання яких потребує постійного збільшення видатків із державного бюджету та збільшує навантаження на місцеві бюджети. ВІЛ – це вірус, що вражає імунну систему, а СНІД – це комплекс захворювань, які виникають у людини з ВІЛ на фоні низького імунітету. Основна мета соціальної роботи в контексті проблеми ВІЛ/СНІДу – надання психосоціальної допомоги людям, які живуть із ВІЛ/СНІДом, максимально адаптуватися до свого стану з урахуванням сукупності проблем, що супроводжують різні періоди захворювання. Засоби досягнення цієї цілі – вивільнення й оптимізація адаптаційного потенціалу людей, які живуть із ВІЛ/СНІДом та їх близького оточення [2, с. 43].

У широкому значенні психосоціальна робота розуміється як напрям соціальної роботи щодо надання первинної психологічної допомоги, соціальної підтримки й сприяння людям, які опинилися у складних життєвих ситуаціях, а також як організація комплексу умов для продуктивної адаптації людини до умов життєдіяльності, які змінилися [7, с. 17].

До основних напрямів психосоціальної роботи відносять:

- інформування;
- профілактику;
- реабілітацію;
- корекцію;
- розвиток;
- посередництво.

Зміст психосоціальної роботи з людьми, які живуть із ВІЛ, – програми та методичні рекомендації психосоціальної допомоги і соціальної підтримки, які реалізуються у методах, засобах і організаційних формах психосоціальної роботи з ВІЛ-інфікованими в період їх адаптації до умов життя, що змінилися [1, с. 29].

Основні методи психосоціальної роботи: *психотерапевтична бесіда* як метод індивідуальної роботи з клієнтом і *ведення груп* як метод групової роботи у співпраці з родиною, групою, колективом [4, с. 67].

За оцінками національних і міжнародних експертів (2012 р.), кількість людей, які живуть із ВІЛ, становить 1,6 % від дорослого населення України. А епідемічний процес ВІЛ/СНІДу сьогодні характеризується:

- домінуючою групою ВІЛ-інфекції ін'єкційних споживачів наркотиків (77,0 %) серед усіх ВІЛ-інфікованих;
- поширення інфекції на всі прошарки та вікові групи населення, переходом від реєстрації випадків до епідемічних рівнів, реальної зустрічі з недугою кожної родини;
 - активізацією статевого шляху передачі інфекції;
 - зростання ролі жінок, збільшення кількості ВІЛ-позитивних вагітних, а також народжених від них дітей;
 - формування проблем ВІЛ-інфікованих дітей;
 - ростом ВІЛ-інфекції серед хворих на туберкульоз серед ВІЛ-інфікованих;
 - збільшення кількості виявлених ВІЛ-позитивних осіб серед донорів крові, що може призвести до зараження ВІЛ реципієнтів [6, с. 33].

На сьогодні розвиток системи надання психосоціальної допомоги, забезпечення реабілітації, догляду та підтримки осіб, які постраждали внаслідок епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу спрямовано на вирішення проблем:

1. Проблема соціальної адаптації ВІЛ-інфікованих дітей і дітей, народжених ВІЛ-інфікованими матерями, є вкрай актуальною і потребує вжиття заходів щодо її вирішення. Особливої уваги заслуговують діти, народжені ВІЛ-інфікованими матерями, які залишились без батьківської опіки.

2. Проблема догляду та соціальної підтримки ВІЛ-інфікованих і членів їх родин шляхом застосування сучасних моделей третинної профілактики в цільових визначених групах.

Таким чином, психосоціальна робота з людьми, які живуть із ВІЛ/СНІДом, є тим продуктивним ресурсом, який може забезпечити якість життя з ВІЛ [3, с. 77].

Аналіз теорії та практики психосоціальної допомоги людям, які живуть із ВІЛ/СНІДом показує, що ефективність психосоціальної роботи забезпечується врахуванням специфічних особливостей індивідуального консультування та групової роботи на різних етапах перебігу захворювання. Виявлено, що на початковому етапі після встановлення діагнозу більш ефективні індивідуальні бесіди, тому що людині буває важко розпочати говорити про хворобу дитини багатьом людям.

На етапі адаптації можлива участь у групових бесідах і груповій психотерапії. На етапі реабілітації – головна роль відводиться групам самопомоги та групам взаємодопомоги [6, с. 55]:

Діяльність благодійних організацій, які надають соціальні послуги, залежить від їх співпраці з іншими установами та відбувається за умов становлення і вдосконалення соціально-медичного підходу щодо допомоги (підтримки) людей, сімей, яких торкнулася проблема ВІЛ/СНІДу.

Структурований аналіз організації роботи можливо представити за таким переліком:

по-перше, система спільних дій із соціальними службами на підтримку діяльності груп взаємодопомоги людей, які живуть із ВІЛ/СНІДом;

по-друге, комплексна програма соціальних служб через забезпечення співпраць із громадськими організаціями;

по-третє, адресна допомога (через технологію соціального супроводу та технологію соціальної реабілітації) з людьми та сім'ями через спільну роботу з міськими організаціями та центрами;

по-четверте, консультативна допомога через формат консультативних пунктів адресного контактування, інформування громадян і здійснення цільової соціально-психологічної роботи;

по-п'яте, проектна діяльність за реальних програм і проектів, що дає можливість людям та сім'ям з дітьми, яких торкнулася проблема ВІЛ/СНІДу, позбутися соціальної ізоляції та самоізоляції, зберігати і підвищувати свій соціальний статус, бути соціально адаптованими;

по-шосте, освітня діяльність громадських організацій, соціальне навчання волонтерів в умовах “Інформаційного мобільного центру профілактики ВІЛ”;

по-сьоме, забезпечення супервізії мультидисциплінарної команди фахівців, які надають кваліфіковані послуги дітям, людям, які живуть із ВІЛ, і членам їх сімей.

Таким чином, основні напрями та форми діяльності громадських організацій базуються на системі дій щодо підготовки, перепідготовки кадрів спеціалістів, волонтерів для соціальної роботи з людьми та сім'ями, яких торкнулася проблема ВІЛ.

Перспективи подальшого вивчення передбачають оптимізацію стратегій поведінки людей, яких торкнулася проблема ВІЛ, засобами психодіагностичних методик і методів соціальної роботи психосоціального спрямування.

Література

1. *Абульханова-Славская К. А.* Развитие личности в процессе ее жизнедеятельности / К. А. Абульханова-Славская // Психология формирования и развития личности. – М. : Наука, 1985. – 237 с.
2. *Аспекти соціально-психологічної консультативної допомоги ВІЛ-інфікованим.* – Хмельницький : ЦНТЕІ, 1999. – 12 с.
3. *Беленская Л. Н.* Дети, рождённые от ВИЧ-инфицированных матерей как медико-социальная проблема / Л. Н. Беленская. – “Здорова мати – здорова дитина” : матеріали науково-практичної конференції. – Донецьк, 2002. – С. 98–104.
4. *Бойко А. М.* Соціальна робота з клієнтами, інфікованими ВІЛ та хворими на СНІД : метод. рекомендації з навчального курсу для магістеріуму / А. М. Бойко ; Національний університет “Кієво-Могилянська Академія” ; Ужгородський державний університет. – Ужгород : УжДУ, 2000. – 64 с.
5. *Бондаренко А. Ф.* Психологическая помощь: теория и практика / А. Ф. Бондаренко. – К., 1997. – 342 с.
6. *Бурнард Ф.* Тренинг навыков консультирования / Ф. Бурнард. – СПб. : Питер, 2002. – 287 с.
7. *Бутузова Л. П.* Врахування психологічних особливостей особистісних ставлень підлітків до небезпеки ураження ВІЛ при проведенні превентивної роботи / Л. П. Бутузова // Вісник Житомирського педагогічного університету. – 2003. – Вип. 13. – С. 263–265.